

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเป็นเกษตรกรปราดเปรื่องของชาวนาจังหวัดสระแก้ว

Analysis of the Critical Success Factors that Transform the Farmer to be a Smart Farmer in Sakaeo Province

ไชยวัฒน์ สมสออง¹ และ อุ๋นเรือน เล็กน้อย²
Chaiwat Somsa-ang¹ and Unruan Leknoi²

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเป็นเกษตรกรปราดเปรื่องของชาวนาจังหวัดสระแก้ว” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเป็นสมาร์ทฟาร์มเมอร์ และได้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับหน่วยงานรัฐและเกษตรกร โดยประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ ชาวนาที่ทำนากนอกเขตชลประทานในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ทั้งเพศชายและหญิง จำนวน 400 คน ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการศึกษา สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ได้แก่ สถิติเชิงพรรณนา คือ จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน คือ วิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple regression analysis) แบบวิธี Stepwise โดยการวิจัยในครั้งนี้กำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติไว้ที่ระดับ 0.05 ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเป็นสมาร์ทฟาร์มเมอร์ของชาวนาในพื้นที่นอกเขตชลประทานของจังหวัดสระแก้ว ได้แก่ ปัจจัยด้านการได้รับการอบรม ใน 2 มิติ คือ เรื่องการนำความรู้มาปรับใช้ในพื้นที่นา และเรื่องการได้รับการอบรมจะช่วยพัฒนาตนเองและอาชีพ ในด้านปัจจัยแรงจูงใจจากเกษตรกรต้นแบบ มี 1 มิติคือ เรื่องการได้รับแรงจูงใจจากเกษตรกรต้นแบบจะช่วยพัฒนาตนเองและอาชีพ ส่วนปัจจัยด้านการมีเป้าหมายที่ชัดเจน มี 1 มิติ คือ เรื่องการมีเป้าหมายที่ชัดเจนจะช่วยพัฒนาตนเองและอาชีพ รวมทั้งปัจจัยด้านการรวมกลุ่ม มี 1 มิติคือ เรื่องความสมัครใจในการเป็นสมาชิกกลุ่มด้านการเกษตร และปัจจัยด้านการบริหารจัดการพื้นที่นา ซึ่งมีค่าแปรผกผัน ใน 2 มิติ คือ เรื่องการรู้สภาพดินเพื่อเป็นข้อมูลสำหรับวางแผนการทำนาและการบริหารจัดการพื้นที่นาจะช่วยพัฒนาตนเองและอาชีพ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายจากงานวิจัยครั้งนี้ต่อรัฐบาล หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งเกษตรกร ควรส่งเสริมและเตรียมความพร้อมด้านปัจจัยแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาในมิติแต่ละด้าน เพื่อพัฒนาชาวนาจังหวัดสระแก้วให้เป็นสมาร์ทฟาร์มเมอร์มากขึ้น

คำสำคัญ: สมาร์ทฟาร์มเมอร์; เกษตรกรปราดเปรื่อง; ชาวนา; จังหวัดสระแก้ว; ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

Received: 10 October 2019; Accepted: 17 December 2019

¹ สหสาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร 10330

¹ Human and Social Development Program, Chulalongkorn University. Pathumwan, Bangkok. 10330

² สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร 10330

² Social Research Institute, Chulalongkorn University. Pathumwan, Bangkok. 10330

Abstract

This research aims to examine the impact factors on developing into Smart Farmer and obtaining policy recommendation for government and farmer. The samples were 400 farmer outside the irrigated area in Sakaeo. Both male and female were involved in this study. Statistic techniques used in this research include descriptive statistics and inferential statistics with the value of significant different of 0.05. Descriptive statistics refers to Percentage, median and standard deviation, whereas Inferential Statistics refers to a multiple regression analysis technique by using Stepwise method. Research's outcome indicates that the influence factors on becoming Sakaeo Smart Farmer consist of 5 factors. The first factor is a 2-dimensions training factor. The two dimensions include applying knowledges in agricultural land and coaching which will lead to self-development and career enhancement. The second factor is a 1-dimension motivation factor from a role model farmer. Receiving an incitement from such a farmer will assist farmers to increase their skills and advance in their career. Another factor, a 1-dimension was having a true purpose factor. This would help improve both the farmer themselves and their profession. The fourth factor, a 1-dimension association establishment factor is a freewill to join an agricultural organization. The final factor, agricultural land management factor which consists of two dimensions Inverse variation refers to understanding soil conditions as information for rice farming strategic planning and administrate agricultural land that will aid in oneself and one's career statistically significant.

Policy recommendation beneficial to government, associated agency and farmer should be able to support and preparing in term of environmental factor as well which enhance in each dimension growth concerning strengthen more Sakaeo farmer in order to developing into Smart Farmer.

Keywords: smart farmer; farmer; sakaeo province; policy recommendation

บทนำ

ภาคการเกษตรของไทยถือได้ว่าเป็นตัวขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจและมีความสำคัญในมิติการเป็นฐานการผลิตอาหารและด้านพลังงานทดแทนให้กับประเทศ รวมถึงสร้างรายได้ให้กับภาคครัวเรือนของเกษตรกรกว่า 5.8 ล้านครัวเรือน (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2561) โดยที่สินค้าทางการเกษตรที่สร้างรายได้ให้ประเทศปีละนับแสนล้านบาทและมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นทุกปีนั่นก็คือ “ข้าว” ที่นอกจากจะเป็นอาหารหลักของคนไทยแล้วยังจัดเป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญของประเทศ

เกษตรกรรวมด้านการผลิตข้าวในประเทศไทยยังประสบปัญหาหลายด้าน เช่น ด้านของผลิตภาพ (Productivity) ยังอยู่ในเกณฑ์ที่ไม่สูงและรายได้เกษตรกรมีอัตราเฉลี่ยต่ำ โดยเฉพาะจำนวนผลผลิตข้าวต่อไร่ ซึ่งเป็นปัญหาที่เกษตรกรไทยต้องรีบแก้ไข โดยกลุ่มประชากรที่ผู้วิจัยใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ เกษตรกรชาวนานอกเขตชลประทานในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว จากข้อมูลกรมการข้าวปี พ.ศ. 2559 พบว่าจังหวัดสระแก้วมีผลผลิตข้าวต่อไร่ คือ 302 กิโลกรัมต่อไร่ ซึ่งต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศและมีค่าน้อยที่สุดในภาคตะวันออก โดยค่าเฉลี่ยของประเทศคือ 414 กิโลกรัมต่อไร่ และเมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดใกล้เคียงคือ จังหวัดปราจีนบุรีและจังหวัดจันทบุรี พบว่าทั้งสองจังหวัดมีค่าเฉลี่ยต่อไร่ที่มากกว่าจังหวัดสระแก้ว คือมีผลผลิตข้าวต่อไร่ 390 และ 352 กิโลกรัมต่อไร่ตามลำดับ แม้ว่าศักยภาพด้านผลิตภาพของการผลิตข้าวจะอยู่ในเกณฑ์ที่ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศและต่ำสุดในภูมิภาคแต่จังหวัดสระแก้วมีโอกาสที่สามารถส่งเสริมและพัฒนาด้านการเกษตรเพื่อการส่งออกได้ เนื่องจากมีพื้นที่ติดกับประเทศกัมพูชาทั้งยังเป็น 1 ในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจาก 5 จังหวัด ซึ่งปัญหาที่ต้องเร่งพัฒนาอย่างเร่งด่วน คือ ปัญหาด้านของผลิตภาพ กล่าวคือ ต้องเร่งพัฒนาและส่งเสริมด้านงานวิจัยเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตข้าว และเกษตรกรต้องเร่งพัฒนาตัวเองให้มีความปราดเปรื่องมากขึ้น กล่าวคือ มีความรู้ตลอดกระบวนการผลิตห่วงโซ่คุณค่าอาหาร และสามารถนำเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมมาใช้ตามนโยบายไทยแลนด์ 4.0 จากผลิตมากถึงจะได้มาก

เปลี่ยนเป็นผลิตน้อยแต่ได้มาก ประเด็นปัญหาดังกล่าวสะท้อนว่าอาชีพเกษตรกรยังต้องการพัฒนาอีกมาก ทั้งยังขาดการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะการสร้าง ความเข้มแข็งให้เกษตรกรสามารถพึ่งตนเองได้ในระยะยาว

ดังนั้นจึงเป็นที่มาและความสำคัญที่จำเป็นต้องศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเป็นเกษตรกรปราดเปรื่อง (Smart Farmer) เนื่องจากแนวคิดเกษตรกรปราดเปรื่อง จะช่วยพัฒนาเกษตรกรได้อย่างยั่งยืนทั้งด้านรายได้และคุณภาพชีวิต สามารถใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยี เช่น ใช้ความรู้จากสื่อสังคมออนไลน์ หรือนำนวัตกรรมทางด้านการเกษตรมาประยุกต์ใช้ โดยจุดมุ่งหวังของการเป็นเกษตรกรปราดเปรื่องที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์มุ่งหวังนั้น ต้องผ่านคุณสมบัติด้านรายได้ คือ 180,000 บาท/ครอบครัวต่อปี ขึ้นไป และคุณสมบัติต่อการเป็นเกษตรกรปราดเปรื่องทั้ง 6 คุณสมบัติ ที่พึงมีประกอบด้วย มีความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่ มีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ มีการบริหารจัดการผลผลิตและการตลาด มีความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม และมีความภูมิใจในการเป็นเกษตรกร จึงควรส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกรให้เป็นเกษตรกรที่ปราดเปรื่องตามเงื่อนไขดังกล่าว เพื่อเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายผลักดันเกษตรกรปราดเปรื่องเพิ่มมากขึ้น พร้อมทั้งเป็นข้อมูลสำหรับหน่วยงานของรัฐในการเตรียมปัจจัยแวดล้อม ประเทศไทยก็จะสามารถเพิ่มจำนวนเกษตรกรปราดเปรื่องได้ภายในไม่ช้า ภายใต้การขาดแคลนแรงงานภาคการเกษตรจากการเคลื่อนย้ายแรงงานภาคการเกษตรสู่ภาคอุตสาหกรรมอื่น การก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ โดยมีค่าเฉลี่ยของอายุเกษตรกรที่เพิ่มมากขึ้นทุกปี ทั้งความมั่นคงด้านอาหารในอนาคต ซึ่งปัญหาดังกล่าวอาจส่งผลกระทบต่อประเทศไทย ผู้วิจัยมองว่าประเด็นวิจัยดังกล่าวจึงมีความสำคัญที่ต้องเร่งรับมือกับสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเป็นเกษตรกรชาวนาปราดเปรื่อง

2) เพื่อเสนอแนะเชิงนโยบายผลักดันเกษตรกรชาวนาเป็นเกษตรกรชาวนาปราดเปรื่อง

ขอบเขตการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเป็นเกษตรกรชาวนาปราดเปรื่อง ประชากรที่ใช้คือชาวนาที่ทำนากนอกเขตชลประทานในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ทุกช่วงอายุ โดยกำหนดระยะเวลาในการเก็บข้อมูลวิจัย ในช่วงเดือนมกราคม – เมษายน 2562

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสอบถามที่มาจากการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ ข้อมูลทั่วไป ข้อมูลพื้นฐานทางด้านเกษตร ข้อบ่งชี้ของการเป็นสมาร์ทฟาร์มเมอร์ (ตัวแปรตาม) และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเป็นสมาร์ทฟาร์มเมอร์ (ตัวแปรต้น) โดยทดสอบตรวจหาความน่าเชื่อถือ ด้วยสูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา Cronbach ในแบบสอบถามแบบประเมิน (rating scale) ได้ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นอัลฟาเท่ากับ 0.872 โดยให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความสอดคล้องและความเหมาะสมตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ชาวนานอกเขตชลประทานในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว มีจำนวน 55,414 คน (สำนักงานสถิติจังหวัดสระแก้ว, 2558) ใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage sampling) โดยสุ่มเลือก 1 อำเภอจาก นั้นแบ่งจำนวนกลุ่มประชากรให้มีสัดส่วนเท่ากันในทุกตำบล และตัดรายชื่อตำบลที่มีพื้นที่ในเขตชลประทานออก และเก็บข้อมูล 400 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ สถิติเชิงพรรณนา คือ จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน คือ วิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple regression analysis) แบบวิธี Stepwise โดยการวิจัยในครั้งนี้กำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติไว้ที่ระดับ 0.05

ผลการวิจัย

จากตารางที่ 1 ปัจจัยที่สามารถร่วมกันพยากรณ์คุณสมบัติสมาร์ทฟาร์มเมอร์ของชาวนาจังหวัด

สระแก้ว โดยแบ่งเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลและจำแนกตามข้อคำถามในแต่ละปัจจัยดังนี้ 1) ปัจจัยด้านการได้รับการอบรม ซึ่งข้อคำถามประกอบไปด้วย เรื่องการนำความรู้มาปรับใช้ในพื้นที่นาของตนเอง และเรื่องการได้รับการอบรมจะช่วยให้เกษตรกรพัฒนาอาชีพตัวเอง 2) ปัจจัยด้านแรงจูงใจจากเกษตรกรต้นแบบ ข้อคำถามได้แก่ เรื่องการได้รับแรงจูงใจจากเกษตรกรต้นแบบจะช่วยให้เกษตรกรพัฒนาอาชีพตัวเอง 3) ปัจจัยด้านการมีเป้าหมายที่ชัดเจน ได้แก่ เรื่องการมีเป้าหมายที่ชัดเจนจะช่วยพัฒนาเกษตรกรและอาชีพของเกษตรกร 4) ปัจจัยด้านการรวมกลุ่ม ได้แก่ เรื่องความสมัครใจในการเป็นสมาชิกกลุ่มด้านการเกษตร 5) ปัจจัยด้านการบริหารจัดการพื้นที่นา ได้แก่ เรื่องการรู้สภาพดินเพื่อเป็นข้อมูลสำหรับวางแผนการทำงานและการบริหารจัดการพื้นที่นาจะช่วยพัฒนาเกษตรกรและอาชีพของเกษตรกร

จากตารางที่ 1 มีปัจจัยที่มีอิทธิพลทั้งหมด 7 ตัวแปรใน 5 ปัจจัย สามารถร่วมกันพยากรณ์ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p value < 0.05) ซึ่งประเด็นทั้ง 7 เรื่องสามารถอธิบายการผันแปรคุณสมบัติสมาร์ทฟาร์มเมอร์ได้ร้อยละ 41.4 (R² = 0.414) สามารถเขียนสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบได้ดังนี้

$$Y = 2.222 + 0.078(x_{1,2}) + 0.159(x_{1,3}) + 0.200(x_{2,2}) + 0.100(x_{3,2}) + 0.100(x_{5,1}) - 0.349(x_{6,3}) - 0.116(x_{6,6})$$

เขียนสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐานได้ดังนี้

$$Y = 0.119(x_{1,2}) + 0.244(x_{1,3}) + 0.302(x_{2,2}) + 0.139(x_{3,2}) + 0.152(x_{5,1}) - 0.188(x_{6,6}) - 0.167(x_{6,6})$$

จากสมการพยากรณ์คุณสมบัติของสมาร์ทฟาร์มเมอร์ พบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเป็นสมาร์ทฟาร์มเมอร์ของชาวนาจังหวัดสระแก้ว มากที่สุด ได้แก่ ปัจจัยด้านแรงจูงใจจากเกษตรกรต้นแบบ ได้แก่ ประเด็นเรื่องการได้รับแรงจูงใจจากเกษตรกรต้นแบบ จะช่วยให้เกษตรกรพัฒนาอาชีพตัวเอง โดยมีคะแนนมาตรฐานเท่ากับ 0.302 รองลงมาคือ ปัจจัยด้านการได้รับการอบรม ได้แก่ ประเด็นเรื่องการได้รับการอบรม จะช่วยให้เกษตรกรพัฒนาอาชีพตัวเอง โดยมีคะแนนมาตรฐานเท่ากับ 0.244 รองลงมาคือ ปัจจัยด้านการรวมกลุ่ม ได้แก่ ประเด็นเรื่องความสมัครใจในการเป็นสมาชิกกลุ่มด้านการเกษตร โดยมีคะแนนมาตรฐาน

เท่ากับ 0.152 ถัดมาคือปัจจัยด้านการมีเป้าหมายที่ชัดเจน ได้แก่ ประเด็นเรื่องการมีเป้าหมายที่ชัดเจนจะช่วยพัฒนาเกษตรกรและอาชีพของเกษตรกร โดยคะแนนมาตรฐานเท่ากับ 0.139 และปัจจัยสุดท้ายคือปัจจัยด้านการบริหารจัดการพื้นที่นา ซึ่งมีค่าแปรผกผัน

โดยมีคะแนนมาตรฐานเท่ากับ -.188 และ -.167 ได้แก่ ประเด็น เรื่องการบริหารจัดการพื้นที่นาจะช่วยพัฒนาตัวเองและอาชีพ และการรู้สภาพดินสำหรับวางแผนการทำนา ตามลำดับ

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์ความถดถอยพหุคูณระหว่างปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเป็นสมาร์ทฟาร์มเมอร์กับผลลัพธ์รวมของคุณสมบัติของการเป็นสมาร์ทฟาร์มเมอร์

Model	Coefficients ^a			t	Sig.
	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients		
	B	S.D.	Beta		
X _{1.3} การได้รับการอบรมจะช่วยให้เกษตรกรพัฒนาอาชีพตัวเอง	0.159	0.040	0.244	3.953	0.000
X _{2.2} การได้รับแรงจูงใจจากเกษตรกรต้นแบบจะช่วยให้เกษตรกรพัฒนาอาชีพตัวเอง	0.200	0.034	0.302	5.859	0.000
X _{6.3} การรู้สภาพดินสำหรับวางแผนการทำนา	-0.349	0.080	-0.188	-4.364	0.000
X _{5.1} ความสนใจในการเป็นสมาชิกกลุ่มด้านการเกษตร	0.100	0.032	0.152	3.173	0.002
X _{5.1} การบริหารจัดการพื้นที่นาจะช่วยพัฒนาเกษตรกรและอาชีพของเกษตรกร	-0.116	0.036	-0.167	-3.207	0.001
X _{3.2} การมีเป้าหมายที่ชัดเจนจะช่วยพัฒนาเกษตรกรและอาชีพของเกษตรกร	0.100	0.035	0.139	2.834	0.005
X _{1.2} การนำความรู้มาปรับใช้ในพื้นที่นาของตนเอง	0.078	0.034	0.119	2.279	0.023
R = 0.643 R ² = 0.414 SE _{est} = 0.308 a = 2.222 Sig of F = 0.000					

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลวิจัยสามารถอภิปรายปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเป็นสมาร์ทฟาร์มเมอร์ของชาวนาจังหวัดสระแก้ว ดังนี้

1. ปัจจัยด้านแรงจูงใจจากเกษตรกรต้นแบบ ในประเด็นเรื่องการได้รับแรงจูงใจจากเกษตรกรต้นแบบจะช่วยให้เกษตรกรพัฒนาอาชีพตัวเอง ซึ่งหมายถึง ถ้าชาวนาจังหวัดสระแก้วมีเกษตรกรต้นแบบในการทำนา เรียนรู้ และดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรเพื่อให้ประสบความสำเร็จตามเกษตรกรต้นแบบได้แล้วนั้น จะส่งผลให้เป็นสมาร์ทฟาร์มเมอร์มากขึ้น นั่นแสดงให้เห็นว่าเกษตรกรต้นแบบมีอิทธิพลต่อเกษตรกรในสาขาเดียวกันอย่างมาก เนื่องจากการจะเป็นเกษตรกรต้นแบบนั้นได้นั้น จะต้องมีการจัดการที่ครอบคลุม เริ่มตั้งแต่ การวางแผน

เพาะปลูก การดูแลพืช การเก็บเกี่ยว และการดูแลสภาพดินหลังเก็บ ยังรวมไปถึงการจัดจำหน่าย ดังนั้นเกษตรกรต้นแบบจึงมีความสำคัญต่อความสำคัญของเกษตรกรในสาขาเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน (มนัสชนก, 2561; ทรงเกียรติ และอาณัติ, 2561) การมีเกษตรกรต้นแบบจึงมีอิทธิพลต่อการเป็นสมาร์ทฟาร์มเมอร์ของชาวนาจังหวัดสระแก้ว

2. ปัจจัยด้านการได้รับการอบรม ประกอบด้วย 2 มิติที่ส่งผลต่อการเป็นสมาร์ทฟาร์มเมอร์ซึ่งประกอบด้วยประเด็น เรื่องการนำความรู้มาปรับใช้ในพื้นที่นาของตนเอง และเรื่องการได้รับการอบรมจะช่วยให้เกษตรกรพัฒนาอาชีพตัวเอง ซึ่งหมายถึง ถ้าชาวนาจังหวัดสระแก้วสามารถนำความรู้จากการอบรมมาปรับใช้ในกิจกรรมทางการเกษตรเพื่อพัฒนากระบวนการผลิตให้ดียิ่งขึ้นได้แล้วนั้นจะส่งผลให้เป็นสมาร์ทฟาร์มเมอร์มากขึ้น เนื่องจากการจัดอบรมให้

ความรู้แก่เกษตรกรนั้นมีความสำคัญมาก ต่อการที่เกษตรกรจะประสบความสำเร็จ เพราะความรู้ที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะนำไปจัดอบรมนั้นมีประโยชน์ต่อเกษตรกรทุกสาขา (นันทิยา, 2557) ดังนั้นการอบรมเพื่อเพิ่มเติมความรู้จึงมีอิทธิพลต่อการเป็นสมาร์ทฟาร์มเมอร์ของชาวนาจังหวัดสระแก้ว

3. ปัจจัยด้านการรวมกลุ่ม ในประเด็นเรื่องความสมัครใจในการเป็นสมาชิกกลุ่มด้านการเกษตร ซึ่งหมายถึง ถ้าชาวนาจังหวัดสระแก้วมีความสมัครใจเข้าร่วมกลุ่มทางด้านการเกษตรจะส่งผลให้เป็นสมาร์ทฟาร์มเมอร์มากขึ้น เนื่องจากการรวมตัวของเกษตรกรในรูปขององค์กรการเกษตรหรือกลุ่มทางการเกษตรเป็นแนวทางแก้ไขปัญหาของเกษตรกรที่มีประสิทธิภาพอย่างหนึ่ง ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อเกษตรกรหลายประการ (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2558) ทั้งนี้การรวมกลุ่มยังมีประโยชน์ เพื่อให้มีอำนาจในการต่อรอง มีการช่วยกันแก้ไขปัญหา แบ่งปันความรู้กันภายในกลุ่ม และรวบรวมผลผลิตกันไปจำหน่าย เพื่อให้ราคาที่ดี (นันทิยา, 2557) ดังนั้นการรวมกลุ่มทางการเกษตรของเกษตรกรจึงมีอิทธิพลต่อการเป็นสมาร์ทฟาร์มเมอร์ของชาวนาจังหวัดสระแก้ว

4. ปัจจัยด้านการมีเป้าหมายที่ชัดเจน ในประเด็นเรื่องการมีเป้าหมายที่ชัดเจนจะช่วยพัฒนาเกษตรกรและอาชีพของเกษตรกร ซึ่งหมายถึง ถ้าชาวนาจังหวัดสระแก้วมีเป้าหมายที่ชัดเจนในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมจะส่งผลให้เป็นสมาร์ทฟาร์มเมอร์มากขึ้น เนื่องจากคนที่มีความมุ่งมั่นและมีเป้าหมายที่ชัดเจนนั้น จะพยายามหาทางไปสู่จุดที่ต้องการให้ได้ โดยไม่ย่อท้อต่อปัญหาและอุปสรรคที่เข้ามา (นันทิยา, 2557) การมีเป้าหมายที่ชัดเป็นหนึ่งในคุณสมบัติของเป็นเกษตรกรต้นแบบ ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในสายอาชีพ (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2558) ทั้งนี้การมีเป้าหมายที่ชัดเจนประกอบกับมีความมุ่งมั่นที่จะเป็นเกษตรกรในสาขานั้น จะเป็นผลทำให้ประสบความสำเร็จในสายอาชีพ (ทรงเกียรติ และ อาณัติ, 2561) ดังนั้นการมีเป้าหมายที่ชัดเจนในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมจึงมีอิทธิพลต่อการเป็นสมาร์ทฟาร์มเมอร์ของชาวนาจังหวัดสระแก้ว

5. ปัจจัยด้านการบริหารจัดการพื้นที่นา เป็นปัจจัยที่มีค่าแปรผกผันใน 2 มิติประกอบด้วย

ประเด็นเรื่องการรู้สภาพดินเพื่อเป็นข้อมูลสำหรับวางแผนการทำนา และการบริหารจัดการพื้นที่นาจะช่วยพัฒนาเกษตรกรและอาชีพของเกษตรกร ซึ่งหมายถึง ถ้าชาวนาจังหวัดสระแก้วสามารถบริหารจัดการพื้นที่นาได้ดี ครบทุกกระบวนการ จะส่งผลให้ความเป็นสมาร์ทฟาร์มเมอร์ลดลง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการรับรู้สภาพดินในแต่ละรอบการผลิตอาจก่อให้เกิดความกังวลของเกษตรกร จึงต้องลงทุนในด้านปุ๋ยเพิ่มเติมเพื่อบำรุงดิน การลงทุนเพิ่มขึ้นทำให้รายได้สุทธิในรอบการผลิตนั้นลดลง จึงส่งผลกระทบต่อตรงต่อเกณฑ์คุณสมบัติของการเป็นสมาร์ทฟาร์มเมอร์ด้านรายได้ ทั้งนี้การบริหารจัดการพื้นที่ต้องใช้องค์ความรู้ประกอบหลายส่วน เช่น การใช้ประโยชน์จากที่ดินอย่างมีระบบ ซึ่งประกอบไปด้วย การทำรายรับรายจ่ายจากการลงทุนเพาะปลูกในแต่ละครั้ง ช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้า ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับที่ดิน สภาพดิน การดูแลรักษาสภาพดินหลังการเพาะปลูกหรือเก็บเกี่ยว การลดต้นทุนในการเพาะปลูกพืช (ชาติศรี, 2561) ซึ่งเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ทำให้ไม่สามารถนำความรู้หรือประยุกต์ใช้ปัจจัยด้านนี้ไปปฏิบัติได้ครบทุกกระบวนการ อีกทั้งการบริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรม ในพื้นที่หนึ่งให้ประสบความสำเร็จ ที่เกิดขึ้นในแต่ละพื้นที่นั้นมีความแตกต่างกัน โดยในบางพื้นที่มีความพร้อมสำหรับการพัฒนา เช่น พื้นที่และโครงสร้างพื้นฐานที่เอื้ออำนวย (พรชัย, 2558) ในขณะที่พื้นที่จังหวัดสระแก้วยังมีปัจจัยแวดล้อมที่ไม่เอื้อต่อการพัฒนาในปัจจัยด้านนี้ จึงเป็นเหตุผลให้ปัจจัยด้านการบริหารจัดการพื้นที่ส่งผลให้ความเป็นสมาร์ทฟาร์มเมอร์ลดลง

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเป็นสมาร์ทฟาร์มเมอร์ของชาวนาจังหวัดสระแก้วที่มีระดับนัยสำคัญทั้งสิ้น 5 ปัจจัยในแต่ละปัจจัยมีประเด็นที่ภาครัฐควรส่งเสริมโดยเตรียมปัจจัยแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาเกษตรกร ได้แก่ ปัจจัยด้านแรงจูงใจจากเกษตรกรต้นแบบ ดังนั้นภาครัฐควรสร้างกิจกรรมให้เกษตรกรได้แลกเปลี่ยนความคิดกับเกษตรกรต้นแบบ เช่น ในรูปแบบของการทัศนศึกษาหรือการศึกษาดูงานนอกพื้นที่โดยมีวิทยากรคือ เกษตรกรที่ประสบความสำเร็จ หรือสมาร์ทฟาร์มเมอร์ต้นแบบ เพื่อสร้างแรงจูงใจให้เกษตรกรเกิดความต้องการอยาก

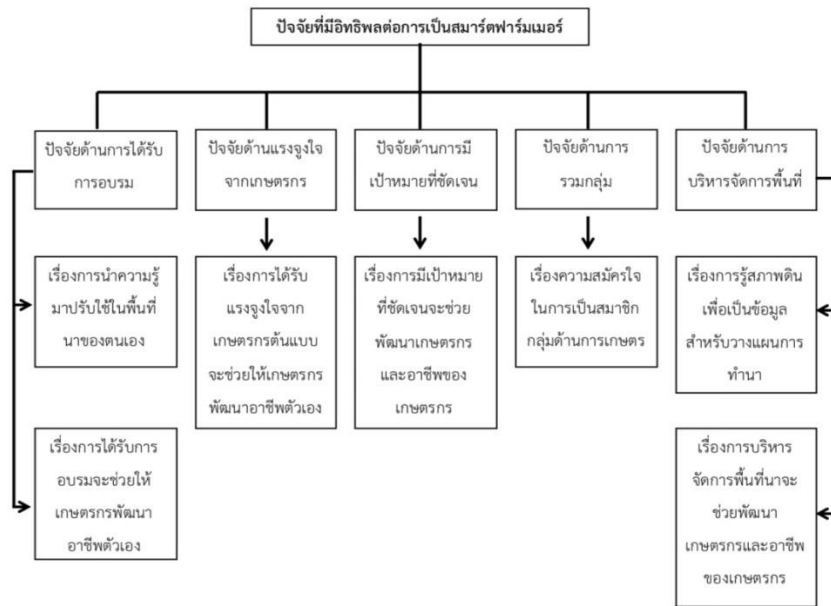
ปฏิบัติตาม ถัดมาได้แก่ ปัจจัยด้านการได้รับการอบรม ภาครัฐควรจัดการอบรมให้เกษตรกรได้นำความรู้ที่ได้จากการอบรมไปใช้ได้จริงและเหมาะสมกับพื้นที่โดยให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทั้งนี้ภาครัฐควรคำนึงถึงเนื้อหาและขอบเขตของการอบรม ให้ตรงกับวัตถุประสงค์หรือแก้ไขปัญหาที่เกษตรกรประสบปัญหาอยู่ได้ตรงประเด็น ถัดมาได้แก่ ปัจจัยด้านการรวมกลุ่ม ภาครัฐควรจัดกิจกรรมรวมกลุ่มให้เกษตรกรได้เรียนรู้และแบ่งปันผ่านกระบวนการรวมกลุ่มระดมสมอง (Brainstorm) และต้องกำหนดวัตถุประสงค์ของกลุ่มอย่างชัดเจน ปัจจัยด้านการมีเป้าหมายที่ชัดเจน ภาครัฐควรส่งเสริมปัจจัยด้านนี้ให้กลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่หรือนิสิตนักศึกษาที่เรียนเกี่ยวกับคณะเกษตร เนื่องจากกลุ่มคนดังกล่าวมีความมุ่งมั่นและมีความศักยภาพพร้อมที่จะเป็นเกษตรกรในอนาคต โดยสร้างโอกาส องค์ความรู้และประสบการณ์ และพัฒนาบทเรียนให้สอดคล้องกับกับนโยบายของการสมาร์ทฟาร์มเมอร์ และปัจจัยด้านสุดท้ายคือ ปัจจัยด้านการบริหารจัดการพื้นที่ ภาครัฐควรสนับสนุนความรู้หรือทักษะที่เกษตรกรขาด เช่น ทักษะการเพิ่มมูลค่าผลผลิต หรือการเพิ่มช่องทางการจำหน่าย รวมทั้งปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการผลิต ที่จะช่วยลดต้นทุนการผลิตของเกษตรกรในด้านนี้

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณเท่านั้น ควรมีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อศึกษามีปัจจัยใดบ้างที่มีอิทธิพลต่อการเป็นสมาร์ทฟาร์มเมอร์ ในมิติที่แตกต่างได้อย่างลึกซึ้ง
2. การวิจัยครั้งนี้ศึกษาเฉพาะชาวนานอกเขตชลประทานในพื้นที่จังหวัดสระแก้วเท่านั้น ดังนั้นหากศึกษาเพิ่มเติมในพื้นที่อื่นในบริบททางสังคมแตกต่างกันออกไป จะสามารถได้รายละเอียดและผลการศึกษาที่ต่างกันเพื่อกำหนดแนวทางรับมือกับปัญหาได้ครอบคลุมทุกพื้นที่มากขึ้น
3. ควรวิจัยเพิ่มเติมหลังจากเกษตรกรเป็นสมาร์ทฟาร์มเมอร์แล้วมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นอย่างไร โดยถอดบทเรียนของการเป็นสมาร์ทฟาร์มเมอร์

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเป็นเกษตรกรปราดเปรื่องของชาวนาจังหวัดสระแก้ว ได้องค์ความรู้ใหม่เพื่อเป็นแนวทางการสู่การพัฒนาเกษตรกร ดังนี้

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเป็นเกษตรกรปราดเปรื่องของชาวนาจังหวัดสระแก้ว” ขอขอบคุณทุนอุดหนุนการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อเฉลิมฉลองในโอกาสที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเจริญพระชนมายุ ๖๐ พรรษา

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. 2558. คู่มือแนวทางการขับเคลื่อนนโยบาย. ค้นเมื่อ 11 กันยายน 2562, <https://www.moac.go.th/site-home>.

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. 2561. แนวคิดเกษตรกรปราดเปรื่อง (Smart farmer). ค้นเมื่อ 8 กันยายน 2562, <https://www.moac.go.th/site-home>.

ชาตรี บัวคลี. 2561. การพัฒนาอัตลักษณ์องค์กรสมาร์ทฟาร์มเมอร์ (Smart farmer) ด้วยวิธีบูรณาการการวิจัยการบริการวิชาการและการเรียน

การสอนอย่างมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจดิจิทัล. สมุทรปราการ: มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.

ทรงเกียรติ อิงคามระชร และอาณัติ หน่อทองคำ. 2561. การพัฒนาเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดจังหวัดราชบุรีให้เป็น Smart Farmer โดยการเรียนรู้จาก Smart Farmer ต้นแบบ. ราชบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง.

นันทิยา ศรีทัดจันทา. 2557. แนวทางการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ในจังหวัดเลย. วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

พรชัย ชัยสงคราม. 2558. การศึกษาความเป็นไปได้ของนโยบายบริหารพื้นที่เกษตรกรรม (zoning): กรณีศึกษาอำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

มนัสชนก บุญอุทัย. 2561. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเกษตรของเกษตรกรชาวสวนยาง. วารสารการอาชีพและเทคโนโลยีศึกษา. 8 (15), 1-9.